

Bir Adalet Teorisi

John Rawls

Çeviren: Vedat Ahsen Coşar

phoenix

Bu kitabın yayın hakkı PHOENIX YAYINEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Bir Adalet Teorisi

John Rawls

Orijinal Künye: *A Theory of Justice*, Harvard University Press, Revised Edition, 1999.

Çeviren: Vedat Ahsen Coşar

Yayınevi Editörü: Fatma Gedikoğlu Üstün

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni: Gamze Uçak

©Phoenix Yayınevi Tüm Hakları Saklıdır.

" Mart 2017, Ankara

" Şubat 2018, Ankara

ISBN No: 978-605-9801-50-8

Phoenix Yayınevi-Ünal Sevindik

Sertifika No: 11003

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay/Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

e-posta: info@phoenixkitap.com

http://www.phoenixyayinevi.com

Baskı:

Desen Ofset A. Ş.

Sertifika No: 11289

Birlik Mah. 448. Cad. 476. Sk. No: 2

Çankaya/Ankara Tel: 0 (312) 496 43 43

Dağıtım:

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

http://www.siyasalkitap.com

V. Ahsen Coşar, 01 Şubat 1949 tarihinde Samsun Vezirköprü'de doğdu. 1967 yılında Konya Maarif Koleji'nden, 1974 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 1975 yılından bu yana Ankara Barosuna kayıtlı olarak serbest avukatlık yapan Coşar, evli ve iki çocuk babasıdır.

Ankara Barosu Yönetim Kurulu, Türk Hukuk Kurumu Yönetim Kurulu, Türkiye Futbol Federasyonu Disiplin Kurulu ve Hukuk Kurulu üyeliği ile Şike Tahkik Kurulu Üyeliği ve Başkanlığı yapan Coşar, öğretim görevlisi olarak çalıştığı Bilkent Üniversitesi İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi'nde 1998-1999, 1999-2000, 2000-2001, 2001-2002, 2002-2003, 2003-2004, 2006-2007, 2007-2008, 2008-2009, 2009-2010, 2010-2011, 2011-2012, 2012-2013 akademik yıllarında İngilizce okutulan '*Hukuka Giriş/Introduction To Law*', 1998-1999, 2000-2001 akademik yıllarında ise '*Kamu Hukuku/Public Law*' derslerini verdi.

18 Ekim 2004 -14 Ekim 2006, 15 Ekim 2006 - 26 Ekim 2008, 27 Ekim 2008 - 13 Haziran 2010 tarihleri arasında Ankara Barosu Başkanı olan Coşar, 13 Haziran 2010 - 26 Mayıs 2013 tarihleri arasında Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı yaptı.

18 Ekim 2004 ile 14 Temmuz 2006 tarihleri arasında Ankara, Bükreş, Sofya, Makedonya, Moskova, Kiev, Gürcistan, Moldova, Atina, Bakü, Trabzon, İstanbul, Yalova Barolarından oluşan Karadeniz Ülkeleri Barolar Birliği Başkanlığı yapan Coşar, 14 Temmuz 2006 - 25 Ekim 2009 tarihleri arasında aynı kuruluşun genel sekreterliği görevini yürüttü. 25 Ekim 2009 tarihinde anılan kuruluşun Başkanlığı'na yeniden seçilen Coşar, bu görevi Türkiye Barolar Birliği Başkanı seçildiği 13 Haziran 2010 tarihine kadar sürdürdü.

2005-2006 akademik yılında Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde '*Adli Yazışmalar / Hukuki Metinler*', 2010 - 2011, 2011 - 2012 ve 2015-2016 akademik yıllarında ise '*Avukatlık Hukuku*' derslerini verdi.

Ulusal ve uluslararası sempozyumlarda hukukla ilgili tebliğler sunan, resmi ve özel kuruluşlarca düzenlenen sertifika programlarında özel hukukun değişik konuları ile ilgili dersler veren Coşar'ın, pek çok dergi ve gazetede yayınlanmış makaleleri, ders verdiği öğrencileri için hazır-

layıp bastırđı Türkçe ve İngilizce ders notları, *ek Cumhuriyeti Anayasası*, *Rusya Federasyonu Anayasası*, *Insider Trading*, *Hasta Hakları* isimli yayınlanmış tercümeleri ile '*Arbitration -Alternative Dispute Resolution / Tahkim - Alternatif Uyuşmazlık zm*' ve '*Equality of Sexes In Turkish Law/Türk Hukukunda Cinsiyetlerin Eşitliği*' isimli İngilizce olarak yayınlanmış makaleleri, '*Bir Gözyaşı, Bir Gülümseme*' isimli yayınlanmış bir kitabı vardır.

Çevirmenin Önsözü

Amerikalı siyaset bilimci ve hukukçu John Rawls'ın "A Theory of Justice/Bir Adalet Teorisi" isimli kitabının Türkçe tercümesi olan bu eser, çağdaş bir sosyal sözleşme teorisi. Nitekim John Rawls kitabına yazdığı önsözde bu hususu "*Benim amacım, örnekleri Locke, Rousseau ve Kant'da bulunan sosyal sözleşme teorisini genelleştirmek, benzer nitelikteki bu teorilerin yüksek düzeydeki soyutlamasına ulaşan bir adalet kavramı sunmaktır*" demek suretiyle ifade etmektedir.

Bilindiği üzere, geleneksel sözleşme teorisyenleri olan Locke'un, Rousseau'nun, Hobbes'un , sosyal sözleşme teorisi yazmaktan amaçları; siyasal itaat yükümlülüğünün ve siyasal topluma, yani devlet merkezli topluma geçişin temelini ve nedenlerini araştırmaktır. Gerek geleneksel sözleşme teorileri, gerekse Rawls'ın teorisi, tarihsel bir gerçeklik değil, hukuki, siyasal, düşünsel, felsefi ve sosyolojik bir kurmacadır. Yani varsayımsaldır. Adalet anlayışı konusunda Rawls'ı geleneksel sosyal sözleşme teorisyenlerinden ayıran en önemli husus, onun teorisinin toplumdaki tüm değerlerin dağıtımının, gelir ve refahla sınırlı olmaması, özgürlük gibi, eşitlik gibi, siyasal güç gibi, hayatın sunduğu fırsatlar gibi anlamlı değerler üzerine kurulu olmasıdır.

Rawls'un adalet üzerine olan bu çalışmasının bir diğer özelliği, kendisinin de ifade ettiği üzere, bu çalışmanın, Anglo-Sakson siyasi düşüncesini uzun bir süreden bu yana çekip çeviren faydacılık/utilitarianism kuramına, sistemli ve kabul edilebilir bir alternatif oluşturacak bir adalet kavramı olmasıdır. Rawls'a göre böyle bir alternatif oluşturmak istemesinin birinci nedeni, faydacılık kuramının anayasal demokrasi kurumları temelini zayıf olmasıdır.

Yakın Doğu Üniversitesi'nin değerli akademisyenlerinden Prof. Dr. Mehmet Kocaoğlu'nun "*John Rawls- Adalet Teorisi ve Temel Kavramlar*" isimli gerçekten okunmaya değer eserinde ifade ettiği üzere "*Rawls, adil bir toplumda toplumsal işbirliğinin nasıl inşa edileceğine ilişkin izlenecek yolu sorgularken bunun Tanrı iradesine ve ahlaki değerler düzenine bağlı yapılamayacağını, toplumsal işbirliğinin aktörleri olan eşit ve özgür bireylerin karşılıklı avantajı üzerine bir anlaşmayla mümkün olacağını belirtmektedir. Rawls'un teorisinde bu anlaşmaya orijinal pozisyon aracılığıyla ulaşılmaktadır.*"

Rawls'a göre "*orijinal pozisyon/başlangıç durumu*", geleneksel sözleşme teorilerindeki "*tabii hal/state of nature*" durumuna, yani doğa durumuna tekabül eden bir kavramdır. Bu aynı zamanda, adalet ilkelerinin seçilmesinde işlevsel olan düşünsel ve fakat tarafsız bir zemindir. Rawls'un ifadesiyle orijinal pozisyon/başlangıç durumu, "*eşit ve özgür bireylerin, adil işbirliği temelinde birleştikleri, bunun koşullarını belirledikleri ve yine bütün bunların kamusal kabul edilebilirliğini aradıkları bir pozisyonudur.*" Kurmaca, yani varsayımsal bir durum olan orijinal pozisyonunda ki/başlangıç durumundaki insanlar, "*veil of ignorance/cehalet perdesi*" arkasında, alternatif adalet ilkelerini araştırmakta ve tartışmakta, bu ilkelerin ihtiyaçları karşılamaının gerekliliği içinde hareket etmekte, özgür ve eşit bireyler olarak adalet ilkelerini bu bilinçle ve bizzat kendileri seçmektedirler.

Rawls'a göre, başlangıç durumunun esaslı özellikleri arasında, hiç kimsenin o kişinin toplumdaki yerini, sınıfını, sosyal statüsünü bilmesinin yanı sıra, o kişinin kendisinin de, doğal varlıkların, yeteneklerin, zekanın, kuvvetin ve benzeri diğer şeylerin dağıtılmasındaki kendi şansını bilmemesi vardır. Dahası Rawls, bu durumda olan tarafların, kendi iyi kavramları ile özel psikolojik eğilimlerini de bilmediklerini varsayar. Adalet ilkeleri bir cehalet perdesinin arkasından seçilmiştir. Seçimin bu şekilde yapılmış olması, Rawls'a göre doğal bir şans veya beklenmedik durumlar tarafından belirlenen tercih/seçim ilkelerinin, hiç kimsenin lehine ya da aleyhine olmamasını sağlar. Herkes benzer bir şekilde konumlandığında, hiç kimse kendi lehine ya da aleyhine olan ilkeleri biçimlendirme gücüne sahip olamaz ve dolayısıyla adalet ilkeleri bir pazarlığın ve adil bir anlaşmanın sonucunda oluşur.

Sadece hukukun, hukuk devletinin, hukukun üstünlüğünün, Rawls'ın ifadesiyle, düşünce sisteminin bir gerçeği olarak, sosyal kurumların en önde gelen erdemi olan adaletin değil, *Sivil İtaatsizlik, Vic-*

dani Ret, Ahlak, Yetki/Otorite Ahlakı, Ortaklık/İştirak Ahlakı, İlkeler Ahlakı, Ahlaki Duyguların Nitelikleri, Ahlak Psikolojisinin İlkeleri, Eşitlik, Özgürlük Kavramı, Vicdan Özgürlüğü, Hoşgörü, Hoşgörüsüzlüğün Hoşgörüsü, Siyasal Adalet ve Anayasa, Sosyal Adalet, Katılma İlkesinin Sınırları, Sezgicilik, Faydacılık, Hedonizm/Hazcılık, İstikrar, İyilik, Hınc, Kıskançlık, Utanç, Mükemmellik, Öz-saygı gibi başlıklar altında siyasetin, siyaset biliminin, siyaset felsefesinin, genel felsefenin, ahlakın, etiğin, insani özelliklerin ve değerlerin de ele alınıp işlendiği eser, gerçekten zengin bir içeriğe sahiptir ve pek çok yönüyle ilginçtir. Okunmayı hak eden, çok dikkatli, sindire sindire okunması gereken, sadece hukukçuların değil, iktisatçıların da, sosyologların da, siyasetçilerin de, felsefeye ilgi duyanların da okuması gereken bir kitaptır.

1971 yılında yazılmış, dünyanın pek çok ülkesinin diline çevrilmiş, üzerine pek çok kitap yazılmış, eleştiri ve inceleme yapılmış olmasına rağmen bugüne kadar Türkçeye çevrilmemiş ve ilk kez benim tarafından çevrilmiş olan bu önemli eserin, özellikle akademik çevrelerde ve entelektüel düzeyde ilgiyle karşılanacağını, adalet ve hukuk konularında son derece ciddi sıkıntılar yaşayan ülkemizin önemli bir ihtiyacını karşılayacağını ve bu konulara yeni bir yol ve anlayış getireceğini umuyor ve bunu diliyorum.

Kitabın çok büyük kısmında birebir tercüme yapmakla beraber, birbir tercüme yapılması durumunda anlaşılması çok zor olan, Rawls'ı eleştirmek haddim olmamakla birlikte, son derece dağınık ve soyut ve hatta absurd olan, yer yer fikir uçuşmaları ve tekrarlar bulunan bazı bölümlerinde, akıcılığı ve anlaşılmayı sağlamak için yazarın ana fikrine sadık kalarak anlam tercümesi yaptım. Bazı sözcük, kavram ve kurumların anlaşılmasını sağlamak ve kolaylaştırmak için "çevirenin notu" adı altında açıklamalarda bulundum.

Yaklaşık sekiz dokuz aylık son derece yorucu, emekli ve yoğun bir çalışmanın ürünü olan bu çevirinin yapılmasında, gerek Türkçenin bir felsefe dili olmaması, gerekse İngilizcedeki bazı kavram ve kurumların Türkçede tam olarak karşılıklarının bulunmaması, bir çok sözcüğün birden fazla anlama gelmesi, tercüme eden kişinin sadece İngilizce bilmesinin yeterli olmaması, hukuk, felsefe, sosyoloji, siyaset bilimi vs. gibi alanlarda da bilgi sahibi olmasının gerekmesi ve esasen Rawls'ın ifade tarzının ve İngilizcesinin çok ağır olması nedeniyle zorlandığım bölümler ve zamanlar oldu. Bu bölümlerin tercümesinde bana yardımcı ve

destek olan *Dr.Meral Güçeri'ye, Dr.Mehmet Ayrıl'a, Sabahat Yazıcı'ya* ve Bilkent Üniversitesi İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi'nden öğrencim, şimdi ise avukat ve akademisyen adayı olan *Ünal Yıldız'a*, avukat olan kızım *H.Zeynep Salih Coşar'a*, kitabın editörlüğünü yapan ve kitabı yayına hazırlayan *Fatma Gedikoğlu Üstün'e* çok şey borçluyum. O nedenle, bana verdikleri destek ve katkı için isimlerini saydığım hepsi birbirinden değerli bu güzel insanlara ve yine kitabın çevirisi için beni tercih eden ve bu suretle beni onurlandıran yayınevi sahibi *Ünal Sevinçlik'e*, kitabın basımında emeği olan yayınevi ve matbaa çalışanlarına sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

V.Ahsen Coşar

İçindekiler

Çevirmenin Önsözü	5
Gözden Geçirilmiş Baskı İçin Önsöz	13
Önsöz	21

I. Bölüm TEORİ

I. Kısım: Hakkaniyet Olarak Adalet	31
1. ADALETİN ROLÜ	32
2. ADALETİN KONUSU	35
3. ADALET TEORİSİNİN ANA FİKRİ	39
4. ORJİNAL POZİSYON VE HAKLILAŞTIRMA	46
5. KLASİK FAYDACILIK	51
6. İLGİLİ BAZI KARŞILAŞTIRMALAR	56
7. SEZGİCİLİK	63
8. ÖNCELİK PROBLEMİ	69
II. Kısım: Adalet İlkeleri	83
10. KURUMLAR VE ŞEKLİ ADALET	83
11. ADALETİN İKİ İLKESİ	89
12. İKİNCİ İLKENİN YORUMLANMASI	94
13. DEMOKRATİK EŞİTLİK VE FARK İLKESİ	103
14. ADİL FIRSAT EŞİTLİĞİ VE SAF USULÜ ADALET	113
15. BEKLENTİLERİN TEMELİ OLARAK BİRİNCİL SOSYAL DEĞERLER	119
16. İLGİLİ SOSYAL POZİSYONLAR	123
17. EŞİTLİĞE EĞİLİM	127
18. BİREYLER İÇİN İLKELER: HAKKANİYET İLKESİ	135
19. BİREYLER İÇİN İLKELER: DOĞAL ÖDEVLER	141

III. Kısım Orijinal Pozisyon	145
20. ADALET KAVRAMLARI İÇİN OLAN ARGÜMANIN DOĞASI.....	145
21. SEÇENEKLERİN SUNULMASI.....	149
22. ADALET DURUMLARI	153
23. HAK KAVRAMININ ŞEKLİ SINIRLAMALARI	156
24. CEHALET PERDESİ	163
25. TARAFLARIN RASYONELLİĞİ.....	169
26. ADALETİN İKİ İLKESİNE ÖNCÜLÜK EDEN MUHAKEME	176
27. ORTALAMA FAYDA İLKESİNE ÖNCÜLÜK EDEN MUHAKEME	187
28. ORTALAMA İLKESİNİN BAZI ZORLUKLARI.....	193
29. ADALETİN İKİ İLKESİ İÇİN BAZI TEMEL ZEMİNLER.....	202
30. KLASİK FAYDACILIK, TARAFSIZLIK VE YARDIMSEVERLİK.....	211

II. Bölüm KURUMLAR

IV. Kısım: Eşit Özgürlük	223
31. DÖRT AŞAMA SİLSİLESİ	223
32. ÖZGÜRLÜK KAVRAMI.....	229
33. EŞİT VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜ	233
34. HOŞGÖRÜ VE ORTAK ÇIKAR.....	240
35. HOŞGÖRÜSÜZLÜĞÜN HOŞGÖRÜSÜ	245
36. SİYASAL ADALET VE ANAYASA	249
37. KATILMA İLKESİ ÜZERİNDEKİ SINIRLAMALAR	256
38. HUKUK DEVLETİ	263
39. TANIMLANAN ÖZGÜRLÜĞÜN ÖNCÜLLÜĞÜ	272
40. HAKKANIYET OLARAK ADALETİN KANTÇI YORUMU	280
V. Kısım: Dağıtıcı Paylar	289
41. SİYASAL EKONOMİDE ADALET KAVRAMI.....	290
42. EKONOMİK SİSTEMLER HAKKINDA BAZI UYARILAR	296
43. DAĞITICI ADALET İÇİN ARKAPLAN KURUMLAR.....	305
44. KUŞAKLARARASI ADALET PROBLEMİ	315
45. ZAMAN TERCİHİ	323
46. ÖNCÜLLÜĞÜN İLERİ DURUMLARI	328
47. ADALETİN KURALLARI	333
48. MEŞRU BEKLENTİLER VE AHLAKİ HAKEDİŞ.....	339
49. KARMA KAVRAMLAR İLE MUKAYESE	344
50. MÜKEMMELLİK İLKESİ.....	353

VI. Kısım Ödev ve Yükümlülük	361
51. DOĞAL ÖDEV İLKESİ İÇİN ARGÜMANLAR.....	361
52. HAKKANİYET İLKESİ İÇİN ARGÜMANLAR.....	370
53. GAYRIADİL BİR YASAYA UYMA ÖDEVİ.....	378
54. ÇOĞUNLUK KURALI STATÜSÜ.....	384
55. SİVİL İTAATSİZLİĞİN TANIMLANMASI.....	391
56. VİCDANİ REDDİN TANIMLANMASI.....	396
57. SİVİL İTAATSİZLİĞİN HAKLILAŞTIRILMASI.....	399
58. VİCDANİ REDDİN HAKLILAŞTIRILMASI.....	405
59. SİVİL İTAATSİZLİĞİN ROLÜ.....	410

III. Bölüm AMAÇLAR

VII. Kısım: Rasyonalite Olarak İyilik	423
60. İYİ TEORİSİNE OLAN İHTİYAÇ.....	423
61. BASİT VAKIALAR İÇİN İYİ TANIMI.....	428
62. ANLAM ÜZERİNE BİR NOT.....	434
63. HAYAT PLANLARI İÇİN İYİ TANIMI.....	437
64. MÜZAKERECİ RASYONALİTE.....	445
65. ARİSTOTELES İLKESİ.....	454
66. KİŞİLERE UYGULANAN İYİ TANIMI.....	463
67. KENDİNE SAYGI, MÜKEMMELLİK VE UTANMA.....	469
68. DOĞRU VE İYİ ARASINDAKİ BİRKAÇ KARŞITLIK.....	476
VIII. Kısım: Adalet Duygusu	483
69. İYİ DÜZENLENMİŞ TOPLUM KAVRAMI.....	483
70. OTORİTE AHLAKI.....	493
71. ORTAKLIK AHLAKI.....	498
72. İLKELER AHLAKI.....	503
73. AHLAKİ DUYGULARIN ÖZELLİKLERİ.....	509
74. AHLAK VE DOĞAL DAVRANIŞLAR ARASINDAKİ BAĞLANTI.....	515
75. AHLAK PSİKOLOJİSİNİN İLKELERİ.....	520
76. GÖRECELİ İSTİKRAR PROBLEMİ.....	526
77. EŞİTLİĞİN TEMELLERİ.....	534
IX. Kısım: Adaletin Değeri	543
78. ÖZERKLİK VE OBJEKTİFLİK.....	544
79. SOSYAL BİRLİK FİKRİ.....	550
80. HİNÇ PROBLEMİ.....	560
81. HİNÇ VE EŞİTLİK.....	565

82. ÖZGÜRLÜĞÜN ÖNCELİĞİNİN ZEMİNLERİ.....	572
83. MUTLULUK VE BASKIN AMAÇLAR.....	578
84. BİR SEÇME YÖNTEMİ OLARAK HEDONİZM	585
85. BENLİK BİRLEŞİMİ.....	591
86. ADALET DUYGUSUNUN DEĞERİ.....	597
87. HAKLILAŞTIRMA ÜZERİNE SONUÇ ÇIKARICI AÇIKLAMALAR.....	608
Dizin.....	619

Gözden Geçirilmiş Baskı İçin Önsöz

“Bir Adalet Teorisi”nin gözden geçirilen bu baskısı için önsöz yazıyor olmaktan dolayı son derece memnunum. Çalışmamın ilk baskısına yönelik pek çok eleştiriye rağmen, ben hala çalışmamın merkezini oluşturan görüşleri savunuyor ve eserimin temel çerçevesini kabul ediyorum. Elbette belirli bazı şeyleri farklı şekilde yaptığımı, daha sonra bunların üzerinde önemli bazı düzeltmelerde bulunduğumu birilerinin görmesini istiyorum. Bu münasebetle, bazı yazarların söyledikleri gibi “Bir Adalet Teorisi”ni bugün yeniden yazıyor olsaydım, asla ve tamamen ayrı bir kitap yazmayacağımın bilinmesini istiyorum.

Şubat ve Mart 1975’de kitabımın İngilizce ilk metni, o yıl Almanca olarak basılacağı için dikkate değer biçimde gözden geçirildi. Bildiğim kadarıyla daha sonra yapılan tercümelemler, o tarihe kadar yapılan düzeltmeleri kapsıyordu ve o nedenle daha fazla eklemeye bulunmayı gerektirmiyordu. Dolayısıyla bütün tercümelemler gözden geçirilen bu metin üzerinden yapıldı. O aşamaya kadar gözden geçirilen bu metnin kapsadığından daha anlamlı bir düzeltme yapılmadı. Yapılan bütün düzeltmeleri içeren gözden geçirilen bu baskının tercümesi, (titizliğini korumayı sağladı) kanımca öncekilerden ve hatta İngilizce aslından da daha iyi oldu.

Başkaca önemli düzeltmeleri ve bu düzeltmelerin neden yapıldığını değerlendirmeden önce, “Bir Adalet Teorisi” isimli kitabımda, adalet kavramı üzerine sunduğum ve “hakkaniyet olarak adalet” şeklinde isimlendirdiğim kavramı değerlendirmek istiyorum. Çünkü bu kavramın merkezi fikrini ve amacını, anayasal demokrasi yönünden felsefi bir kavram olarak görüyorum. Umudum, hakkaniyet olarak adalet kav-

ramının, değişik siyasal yorumlar düşüncesini ve demokratik geleneğin ortak çekirdeğinin en hayati parçasını, tam ve doyurucu olarak ifade etmesi dahi, yararlı ve kabul edilebilir olduğu yönündedir.

Bu kavramın merkezi amaç ve fikirleri hususunda, ilk baskının önsözüne yollamada bulunuyorum. İlk baskının önsözünün ikinci ve üçüncü paragrafında açıkladığım üzere, öyle ya da böyle Anglo-Sakson siyasal düşüncesini uzun bir süreden bu yana çekip çeviren faydacılık kuramına*, sistemli ve kabul edilebilir bir alternatif oluşturacak bir adalet kavramı üzerinde çalıştım. Böyle bir alternatif oluşturmak istememin birinci nedeni, faydacılık kuramının anayasal demokrasi kurumları temelini zayıf olduğuna ilişkin düşüncemdir. Özellikle ifade etmek isterim ki, faydacılık kuramının, demokratik kurumlar adına birincil önemde ve mutlak bir gereksinim olduğuna, yine yurttaşların serbest ve eşit insanlar olarak temel hak ve özgürlüklerine tatmin edici şekilde hizmet ettiğine inanmıyorum. O nedenle, daha genel ve soyut olan orijinal pozisyon/başlangıç durumu fikri aracılığıyla sosyal sözleşme fikrine katkıda bulunmaya çalıştım. Hakkaniyet olarak adaletin birinci amacı, temel hak ve özgürlükler ile bunların önceliği konusundaki inandırıcılığıdır. İkinci amacı, farklılık ilkesine ve hakkaniyetli fırsat eşitliği ilkesine öncülük yapan demokratik eşitlik anlayışının birleşmesini sağlamasıdır.¹

Kitabımın ilk baskısında bulunan bazı zayıf noktaları, 1975 yılında yaptığım gözden geçirmelerle gidermeye çalıştım. Şimdi bunlara işaret etmeye çalışacağım. Bunu yaparken, bunların, önceki metni bilmeyenler yönünden anlaşılabilir olmamasından dolayı endişe duyuyorum. Bu hususu bir yana bırakırsak, özgürlük adına en ciddi zafiyet, 1973 yılında H.L.A. Hart tarafından yapılan eleştirel incelemede ifade edilen eksikliklerdir.² Hart'ın anlaşılmaz olduğuna işaret ettiği bazı hususlara, Pa-

---

* Çevirenin notu: Jeremy Bentham ve James Mill tarafından geliştirilen bu kurama göre, insani tüm faaliyetlerin temelinde esas olan faydadır. Düşünce, mutluluk ve keyif veren şeyler iyidir, acı ve üzüntü veren şeyler ise kötüdür. Kişiler bu kurala dayanarak memnuniyeti çoğaltmaya, acıyı ise en aza indirmeye çalışırlar. Bunun ölçülmesinde, duyulan haz veya işe yararlılık esas alınır.

¹ Bu ilkeler için Kısım II *12-14'e bakınız. Hakkaniyet olarak adalete, liberal veya sosyal demokrat karakterini veren bu iki ilke ve özellikle farklılık ilkesidir.

² Bakınız Hart'ın *Rawls on Liberty and Its Priority/Öncelik ve Özgürlük Üzerine Rawls*, University of Chicago Law Review, 40 (1973), sf. 534-555

ragraf 11,1'den başlayarak yaptığım gözden geçirmelerle açıklık getirdim. Ama yine de gözden geçirilen metinde özenle yapılan bu düzeltmelerin, tam olarak tatmin edici olduğunu söyleyemem. Bu konudaki daha iyi bir örneği, 1982 yılında yazdığım “Temel Özgürlükler ve Bunların Önceliği”³ isimli makalemde bulabilirsiniz. Bu makale, Hart'ın önemli itirazları göz önüne alınarak yapılan bir yanıtlama girişimidir.

Bu makalemde de ifade edildiği üzere, benim iki temel olgu olarak isimlendirdiğim, -adalet duygusu için yeterlilik ve iyi kavramı için bunların yeterliliği- temel hak ve özgürlükler ile bunların önceliğinin yeterli biçimde geliştirilmesi, tam ve bilgili olarak uygulanması, temel haklar ve özgürlükler ile bunların önceliği, yurttaşların tamamı için güvenceli olan eşitlik koşullarıdır. Çok kısa biçimde ifade etmek gerekir ise, buradaki birinci temel olgunun, adalet ilkelerinin, yurttaşların uyguladıkları adalet duygusu yoluyla toplumun temel yapısına uygulanması olduğu söylenebilir. İkinci temel olgu, yurttaşların kendi iyi kavramını oluşturmada, bunu rasyonel olarak takip ve revize etmede, pratik akıllarını ve düşünce güçlerini kullanmalarındadır. Her iki durumda da, yurttaşların kendi adil değerlerini (36'da sunulan bir düşünce), düşünce özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü dahil eşit siyasal özgürlükler için ahlaki güçlerini, serbest, etkili ve bilgilendirilmiş biçimde kullanmalarının sağlanmış olması gerekir. Gözden geçirilen metinde, özgürlük adına bu değişikliklerin bulunduğunu ve bunun hakkaniyet olarak adalet kavramının çerçevesiyle uyumlu olduğunu söyleyebilirim.

İlk baskıdaki ikinci ciddi zafiyet birincil değerler üzerine* olmalıdır. Bunlar, değer üzerine olan Kısım VII'de, ne isterlerse istesinler, ne ve

---

³ Bakınız *Tanner Lectures on Human Values/İnsan Değerleri Üzerine Tanner Dersleri*, (Salt Lake City: University of Utah Press, 1982) vol. III, sf. 3-87, John Rawls'ın *Political Liberalism/Siyasal Liberalizm* isimli kitabında Ders VIII olarak yeniden basılmıştır. (New York: Columbia University Press, 1993)

* Çevirenin notu: Birincil değerler/primary goods kavramı John Rawls tarafından siyaset bilimine ve felsefesine kazandırılmıştır. Her insan tarafından sahip olunması arzu edilen ve insana yararlı olan bu değerleri Rawls, doğal birincil değerler ve sosyal birincil değerler olmak üzere ikiye ayırır. Doğal birincil değerler zeka, hayal etme, yaratıcılık, sağlık vb. şeylerdir. Sosyal birincil değerler ise hakları (siyasal ve sivil haklar), özgürlükleri, geliri, refahı ve öz-saygının sosyal temellerini kapsar. Kitabının genişletilmiş/düzeltilmiş ikinci baskısında Rawls, bu değerleri, yurttaşların özgür kişiler ve toplumun üyeleri olarak ihtiyaç duydukları şeyler olarak nitelendirir. Çoğulu “goods”, tekili “good” olan bu sözcüklerden “goods” İngilizcede mal/emtia, iyiler,

neden olurlarsa olsunlar, rasyonel kişiler için söylenmiş olan hususların bir açıklamasıdır. Üzülerek ifade etmek gerekir ise, değer üzerine söylenmiş olan bu sözler, birincil değerlerin sadece insan psikolojisinin doğal olgularına mı, yoksa belirli bir idealin kişinin kendi ahlak kavramına mı dayandığı hususunda bir çift anlamlılık yaratmıştır. Bu çift anlamlılık, sonraki lehine çözümlenmiş: Kişiler, iki ahlaki gücü (yukarıda sözü edilen) ve bu güçleri kullanmak ve geliştirmek hususunda yüksek oranda menfaat sahibi olarak gösterilmişlerdir. Bu kez birincil değerler, tamamlanmış bir hayat üzerinde toplumla olağan ve tam bir işbirliği içindeki kişilerin statülerinde, serbest ve eşit yurttaşlar olarak neye ihtiyaç duydukları şeklinde karakterize edilmiştir. Yurttaşlar yönünden birincil değerler indeksinde yapılan siyasal adalet amaçlı kişiler arası karşılaştırmalar ve bu değerler kişilerin ihtiyaç duydukları kişisel arzu ve tercihlerin aksine verilmiş bir cevap olarak görülebilir. §15'den başlayarak yaptığım bu bakış açısı değişikliği, 1982 yılında yayınlanan "Sosyal Birlik ve Birincil Değerler" başlıklı makalemnden itibaren yer verdiğim daha tam bir açıklamanın kısaltılmışıdır.⁴ Temel özgürlükler adına yapılan değişikliklerde olduğu gibi, o açıklamanın içerdiği değişikliklerin de, gözden geçirilen metnin çerçevesiyle uyumlu olduğunu söyleyebilirim.

Özellikle Kısım III'de ve yine daha az da olsa Kısım IV'de pek çok düzeltme yapılmıştır. Kısım III'de yanlış anlamalara daha az neden olacak ve muhakemede bulunmaya olanak sağlayacak basit düzeltmeler yapmaya çalıştım. Bu düzeltmelerin çok fazla olduğunu ifade etmekle birlikte, bunların ilk baskıdaki yaklaşımından çok önemli bir uzaklıkta olmadığını düşünüyorum. Kısım V içindeki 44'dekiler korunarak yapılan düzeltmeler, bu bölümün anlaşılmasını sağlamak için yapılmaya çalışılmış; Kısım IX, §82 içindeki ilk altı paragraf, özgürlüğün önceliği

---

"good" ise iyi anlamına gelir. Rawls'ın "primary goods" kavramı bağlamında yaptığı ayırma yer alan özelliklerin mal veya iyi olmadığını, bir kısmının insana ait hasletler, özellikler, bireysel zenginlikler, diğer kısmının ise yine insana ait maddi varlıklar ve düşünsel değerler olduğunu düşündüğüm için "primary goods" kavramını 'birincil değerler' olarak tercüme ettim.

⁴ Bu makale Amartya Sen ve Bernard Williams'ın editörlüğünü yaptıkları *Utilitarianism and Beyond/Faydacılık ve Ötesi* (Cambridge: Cambridge University Press, 1982), sf. 159-185: yine Samuel Freeman'ın editörlüğünü yaptığı John Rawls'un *Collected Papers/Toplu Makaleler*, Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1999, Chap.17, sf. 359-387

için ileri sürülen argümandaki ciddi hatanın düzeltilmesi için yeniden yazılmış⁵ ve yine bu bölümün kalan kısmında daha ileri bazı değişiklikler yapılmıştır. Biri temel özgürlükler, diğeri birincil değerler üzerinde yaptığım bu değişiklikler, benim nazarımda, düzeltmelerin niteliğini ve kapsamını belirtmek için yeterli göstergelerdir.

“Bir Adalet Teorisi”ni şimdi yeniden yazsaydım iki şeyi farklı biçimde ele alırdım. Bunlardan birisi, orijinal pozisyondan (bakınız Kısım III’e) adaletin iki ilkesi (bakınız Kısım II) için olan argümanın sunulmasıyla ilgilidir. Deyim yerindeyse, bu ikisinin karşılaştırmalı olarak sunulması bence daha iyi olmuştur. Birincisinde, taraflar, adaletin iki ilkesi arasında, adalet ilkesinin fayda ilkesinin (ortalama) yegane birimi olduğunu esas alarak bir karar vermelidirler. İkinci karşılaştırmada, taraflar, adaletin iki ilkesi arasında ve aynı ilkeler üzerinde sadece önemli bir değişiklik yaparak karar vermelidirler; çünkü burada fayda (ortalama) ilkesi, farklılık ilkesiyle yer değiştirmiştir (Bu yer değiştirme sonrasında, her iki ilke, benim isimlendirmemle karma kavram olmakla, bu husus, fayda ilkesinin sınırlarının önceliği ilkelerinin konusuna uygulanması olarak anlaşılmalıdır: Eşit özgürlükler ilkesi ve adil fırsat eşitliği ilkesi). Bu iki ilkenin karşılaştırılmasının kullanılması, eşit temel özgürlükler argümanının ve bunların önceliğinin, farklılık ilkesi argümanından ayrılması konusunda önemli bir değere sahiptir. Farklılık ilkesinin daha kırılğan bir dengeyi içerdiği dikkate alındığında ve ilk nazarda, eşit temel özgürlükler ilkesi argümanı kanımca daha güçlüdür. Adaletin temel amacı olan hakkaniyete ulaşılabilmesi için, önce ilk karşılaştırmaya esas olan bu iki ilkenin uygulanması gerektiği açıktır. Ve hatta üçüncü karşılaştırmada dahi, fayda ilkesi yerine ikinci karşılaştırmanın karma kavramı olan ikinci ilke uygulanmalıdır. Ben, farklılık ilkesinin önemli olduğunu düşünmeyi sürdürüyor, iki ilkenin kurumsal arka planını tatmin edecek (ikinci karşılaştırmada olduğu gibi) bir olguyu kabul etmek üzerinde halauğraşıyorum. Zira bu olguyu tanımak, açıkça iki ilkeye ilişkin argümanları zorlamaktan hem daha iyi, hem de daha benzersizdir.

---

⁵ Bu yanlış için bakınız ‘Basic Liberties and Their Priority/Temel Özgürlükler ve Bunların Önceliği’, *ibid./adı geçen eser n.83, p.87 veya Political Liberalism/Siyasal Liberalizm, n.84, p.371*

Şimdi yapmak istediğim bir diğer düzeltme, mülkiyet-sahipli/kazanımlı demokrasi düşüncesini (kısım V'de sunulmuştur), refah devleti düşüncesinden kesin olarak ayırt etmektir.⁶ Bu iki düşünce birbirinden çok farklıdır; ancak her iki düşüncenin de üretken varlıklar içindeki özel mülkiyete izin vermesinden bu yana, biz, bunların gerçekten aynı olduklarını düşünmek konusunda yoldan çıkmış durumdayız. Bu iki düşünce arasındaki en büyük farklılık, mülkiyet-sahipli/kazanımlı demokrasi* kurumlarının arka planının, rekabet edebilen pazarlar (çalışabilirse) sistemiyle birlikte, toplumun küçük bir parçasının ekonomiyi ve dolaylı olarak siyaseti kontrol etmesini engellemek için, refah ve sermaye sahipliğini dağıtımına tabi tutmaya çalışmasıdır. Mülkiyet-sahipli/kazanımlı demokrasi, her periyodun sonunda gelirin daha az gelir sahibi olanlara yeniden dağıtılmaması için değil, bunun yerine her periyodun başlangıcında üretken varlıkların ve insani sermayenin (eğitilmiş yetenekler ve öğretilmiş/alıştırılmış beceriler) yaygın mülk sahipliğini sağlamak için bundan kaçınır. Zira bütün bunlar adil fırsat eşitliğinin ve eşit temel özgürlüklerin arka planına karşıdır. Buradaki düşünce, sadece kazayla veya şanssızlıkla kayba uğramış olanlara yardım etmek düşüncesi olmayıp, (her şeye rağmen bu da yapılmalıdır) bunun yerine bütün yurttaşların işlerini yönetebilecekleri şekilde ve karşılıklı saygıya dayanan toplumsal işbirliği içinde ve uygun eşit şartlar altında toplumda yer almalarıdır.

Burada siyasal kurumların amacının zaman içinde değişen iki farklı yaklaşımı not edilmelidir. Refah toplumunda amaç, hiç kimsenin hayat standardının iyinin altına inmemesi, işsizlik ya da tıbbi bakım gibi konularda, herkesin kazalara ve şanssızlıklara karşı belirli güvencelere sahip bulunmasıdır. Gelirin yeniden dağıtımı, her periyodun sona erdiği zaman yardıma ihtiyacı olanların yeniden tespit edilmesi amacıyla hizmet eder. Böyle bir sistem, gelirin eşit olmayan biçimde dağıtıldığı

---

* Çevirenin notu: İngilizcesi "property-owning democracy" olan, Türkçe'de tam olarak bir karşılığı bulunmayan bu kavramı, "owning" sözcüğü Türkçe'de hem "sahip olan", hem de "edinim/kazanım" anlamlarına geldiği için "mülkiyet sahipli/kazanımlı demokrasi" şeklinde tercüme ettim.

⁶ Mülkiyet sahipli/kazanımlı demokrasi, benim J.E.Meade'nin 'Efficiency, Equality and the Ownership of Property/Verimlilik, Eşitlik ve Mülkiyet Sahipliği' (London: G.Allen&Unwin, 1964). Bakınız, özellikle Kısım V. isimli eserinden borç aldığım fikrin bazı nitelikleridir.

farklılık ilkesini ihlal ettiği kadar, büyük ve miras yoluyla intikal eden eşitsizliklerin, siyasal özgürlüklerin adil değerine karşıt olmasına da izin verir(§36'da sunulmuştur). Her ne kadar fırsat eşitliğinin güvence altına alınması yönünde çabalar var ise de bunlar siyasal nüfuz ve refahın farklılığı nedeniyle oldukça yetersiz ya da etkisizdir.

Buna karşın, mülkiyet-sahipli/kazanımlı demokraside amaç, eşit ve özgür kişiler arasında zamanla adil bir işbirliği sisteminin olduğu bir toplum idealinin kurulmasını başarmaktır. Böylece, toplumun üyelerinin tam bir işbirliği içinde olmalarını sağlamak için, temel kurumlar, başlangıç olarak sadece birkaç yurttaşın değil, tamamının eline verimli araçlar vermelidir. Buradaki vurgu, fazla çalışmayla veya hukuk ya da miras yoluyla istikrarlı şekilde sermaye ve kaynak sahibi olmak kadar, siyasal özgürlüklerin adil değerini destekleyen kurumların veya buna benzeyen adil fırsat eşitliği hükümlerinin korunduğu eğitim ve öğretim üzerinden sermaye sahibi olmak noktasında toplanmaktadır. Farklılık ilkesinin tam gücünü görmek için bu ilkenin refah devletinde değil, mülkiyet-sahipli/kazanımlı demokrasi temelinde olması şarttır (veya liberal sosyalist rejim temelinde). Bu durum, toplumun serbest ve eşit yurttaşlar arasında ve bir kuşaktan diğer kuşağa adil bir işbirliği sistemini görebilmesi için gerekli olan bir karşılıklılık ilkesidir.

Birkaç satır yukarıda ifade edildiği üzere, liberal sosyalist rejim, bana, hakkaniyet olarak adaletin, mülkiyet-sahipli/kazanımlı demokraside mi, yoksa sosyalist bir rejimde mi en iyi şekilde gerçekleşebileceği sorusunun cevabını hazırlamam gerektiğini söylüyor. Elbette bu sorunun cevabı, her ülkenin kendi tarihsel şartları, gelenekleri, kurumları tarafından verilmelidir.⁷ Siyasal bir kavram olarak adalet, tıpkı hakkaniyet gibi, verimlilik anlamında, ne özel mülkiyetin, ne de çalışan-sahipli ve yönetilen şirketlerin doğal hiçbir hakkını kapsamaz(Bununla birlikte, yurttaşların bağımsızlığı ve bütünleşmesi için gerekli kişisel mülkiyet hakkını kapsar.). Bu, adalet kavramı yerine, verili bir ülkenin özel durumunun bu soruları makul şekilde cevaplandırmasını teklif eder.

John Rawls
Kasım 1990

---

⁷ Kısım V, §42'nin son iki paragrafın bakınız.

Önsöz

Sunduğum adalet teorisi, bir düzine veya daha fazla yıldan bu yana yazdığım makalelerde açıkladığım görüşlerimi tutarlı bir şekilde bir araya getirme çabasıdır. Bütün bu makalelerin merkezini oluşturan konular, bu kitapta olabildiğince daha ayrıntılı olarak yeniden ele alınmıştır. Aynı zamanda, teorinin ileriye taşınmasını kapsayan daha farklı sorunlar da bu kitapta incelenmiştir. Kitaptaki sunumum üç ayrı parçadan oluşmaktadır. İkinci bölümün üçüncü kısmı pek çok eklemeye beraber ve sırasıyla “Anayasal Özgürlük” (1963), “Dağıtıcı Adalet” (1967) ve “Sivil İtaatsizlik” (1966) konularını kapsamaktadır. Birinci bölüm “Hakkaniyet Olarak Adalet” (1958) ve “Dağıtıcı Adalet: Bazı İlaveler” (1968) konularını içermektedir. Son bölümün ikinci kısmı “Adalet Duygusu” (1963) üzerinedir. Birkaç yer dışında, bu bölümün diğer kısımları daha önce yayınlanmış makalelerle paralellik içinde değildir. Uyumsuzlukları gidermeme, birçok konudaki argümanları tamamlamama ve güçlendirmeme rağmen, ana fikirleri bu makalelerle hemen hemen aynıdır.

Bu kitaba konu amacımı şimdi daha iyi açıklayacağımı sanıyorum. Şöyle ki, çağdaş ahlak felsefesinin gelişmesi üzerinde egemen olan sistematik teorinin önemli bir kısmı faydacılığın bazı şekilleri olmuştur. Bunun bir nedeni, bazı parlak yazarların, uzun bir zaman dilimi içerisinde kendi alanlarında etkileyici ve rafine bir düşünce sistemi inşa etmiş olmalarıdır. Kimi zaman biz, Hume, Adam Smith, Bentham ve Mill gibi büyük faydacıların, ilk derecedeki sosyal teorisyenler ve ekonomistler olduklarını, onların üzerinde çalıştıkları ahlak öğretisinin, yine onların bu hususa ilişkin ihtiyacı karşılamaya yönelik geniş ilgileri ve kapsamlı projeleri sayesinde tasarlanmış bulunduğunu unuturuz.

Onları eleştirenler, bunu sıklıkla ve çok dar bir cephede yaparlar. Bunu yaparken fayda ilkesinin anlaşılmasının güçlüğüne, bu ilkenin ifade ettikleri arasındaki kolay anlaşılır uyumsuzluklara ve ahlak duygumuza işaret ederler. Ne var ki, bunu yapanlar, bunda başarılı olamamışlardır, onun için ben, bütün bunlara muhalif sistematik ve pratik bir ahlak kavramının inşa edilebileceğine inanıyorum. Bunun sonucu, çok sık görülen faydacılık ile sezgicilik* arasında ki seçimin zor olmasıdır. Sonuç olarak biz, sezgisel sınırlamalar tarafından belirli yollarla geçicileştirilen ve kısıtlanan değişik bir fayda ilkesi üzerinde yoğunlaşırız. Böyle bir bakış irrasyonel değildir; ancak daha iyisini yapacağımızın bir teminatı da yoktur. Ama bu, bunu denememek için bir neden olamaz.

Benim yapmaya giriştiğim şey, Locke, Rousseau ve Kant tarafından temsil edilen geleneksel sosyal sözleşme teorilerini genellemek ve bunları daha yüksek bir soyutlama düzeyine taşımaktır. Bu yolla teorinin gelişebileceğini ve dolayısıyla teorinin kaderine, düşünülenden daha uzun boylu, daha açık ve sık itirazların olmayacağını umut ediyorum. Dahası, adalet adına sistemli bir alternatif sunan bu teori gerçekten üstündür. Ben o nedenle faydacı geleneğin baskınlığını tartışabiliyorum. Sonuç itibarıyla teori oldukça yüksek düzeyde Kantçı bir niteliğe sahiptir. Onun için ileri sürdüğüm özgün görüşlerin her birinden vazgeçiyorum. Çünkü teoriye öncülük yapan fikirler, klasik ve iyi bilinen fikirlerdir. Benim niyetim, belirli sadeleştirme araçlarını kullanarak, o fikirleri genel bir çerçeve içinde düzenlemek ve böylece bunların gücünün tam olarak takdir edilmesini sağlamaktır. Sözleşme geleneğinin ifade ettiği alternatif adalet kavramının merkezi yapısının özelliklerini ve bunun daha ilerisindeki ayrıntı noktalarını işaret ettiklerini birilerinin açıkça görmesine olanak sağlaması durumunda, beni bu kitabı yazmaya yönelten bütün hırslarım gerçekleşmiş olacaktır. Adalet düşüncesini yaklaşık en iyi şekliyle düşünen bu incelemenin, demokratik bir toplumun en uygun ahlaki temelini oluşturacağına inanıyorum.

---

* Çevirenin notu: Henri Bergson'un kurucusu olduğu bu felsefi görüşe göre, bilginin kaynağı konusunda temel referans insanın sezgileridir. Felsefi anlamda sezgicilik; sezgiye akıl, zihin ve soyut düşünce karşısında hem öncelik, hem de üstünlük tanır. Bunu edinmek için insanın doğal bir yeteneğe sahip olması gerekir. Bu yeteneğe sahip olan insan, bir akıl yürütmede bulunmadan bildiği bazı ilkelere hareketle ve araçsız bir kavrayışla şeyleri doğrudan doğruya keşfeder, kavrar ve buna göre hareket eder.

Bu kitap sadece sayfa olarak değil, içerik ve kapsam olarak da uzun bir kitaptır. Bundan dolayı birkaç uyarı yapmak suretiyle okuyuculara rehberlik etmek ve onlar için bazı şeyleri kolaylaştırmak gerekir. Adalet teorisinin temel sezgisel fikirleri Kısım I'ın §§1-4'ü içinde sunulmuştur. Buradan kurumlar için adalet teorisinin iki ilkesinin incelendiği Kısım II'nin §§11-17'sine ve sonra Kısım III'deki orijinal pozisyona ve bunun tamamına doğrudan gitmek mümkündür. Öncüllük nosyonunun yabancı gelmesi durumunda, bunu kavramak için §8'e bir bakış yeterli olacaktır. Daha sonra gelen ve eşit özgürlük üzerine olan Kısım IV'ün, §§33-35 bölümleri, özgürlüğün öncüllüğü ve Kantçı yorumlar üzerine olan §§39-40 bölümleri teorisinin en iyi görüntülerini vermektedir. Bu bölümler, bütünün üçüncüsü üzerinedir ve teorisinin şimdiye kadar olan en önemli esasını içermektedir.

Buradaki tehlike, son bölümdeki argümanları incelemeyen adalet teorisini anlamamanın olanaksız olmasıdır. O nedenle, özellikle aşağıdaki bölümlere vurgu yapmak gerekmektedir. Ahlaki değer ve öz-saygı ve ilgili nosyonlar üzerine olan Kısım VI, §§66-67; eşitliğin temeli üzerine olan Kısım VIII, §77; tamamı Kısım IX bulunan ve sosyal birlik ve özerklik üzerine olan §§78-79, özgürlüğün öncüllüğü üzerine olan §82 ve yine öz ve uyum birliği üzerine olan §§85-86. Bu kısımları diğerlerine eklediğimiz takdirde, önemli ölçüde metnin yarısından biraz daha azına gelmiş oluruz.

İndeks ve her kısmın önsözünde işaret edilenler ile bölüm başlıkları okuyuculara kitabın içeriği konusunda rehberlik edecektir. Bazı istisnalar dışında, gereksiz olan geniş metodolojik yorumlar yapmaktan kaçındığımı söylemek isterim. §9'da ahlak teorisinin doğası, §4 ve §87'de bunun haklılaştırılması üzerine olan kısa bir görüş mevcuttur. §62'de 'iyi' kavramı üzerine konu dışı birkaç söz bulunabilir. Ara sıra yapılan metodolojik yorumları bir kenara bırakırsak, birçok bölümde adaletin maddi teorisi üzerinde fikir egzersizi yapmaya çalıştım. Diğer teorilerle yapılan karşılaştırmalar ve bunlarla olan çelişkiler, özellikle bunların faydacılıkla ilgili şimdiki ve daha sonraki eleştirileri bu amaçla dikkate alınmıştır.

Kitabın IV-VIII kısımları hariç, diğer temel bölümlerinde, bu kısımların veya sadece bunların uygulanması kapsamına girmeyen konular da bir öneride bulunmadım. Bunun yerine, adalet teorisinin önemli bir testinin, daha geniş bir sorun yelpazesi içinde bizim düşüncelerimize

nasıl daha iyi bir düzen ve sistem sunabileceğini inceledim. Bundan dolayı, bu kısımların konuların içine alınmasına ve ulaşılan sonuçların önerilen görüşe göre ve sırayla değiştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Ancak bu konuda okuyucu, kendi tercihlerini takip etmekte ve kendisini daha çok ilgilendiren konulara bakmakta serbesttir.

Bu kitabın yazılmasında metinde işaret edilenlerin yanı sıra pek çok kişiye borçlandım. Bu kişileri burada tanıtmak isterim. Üç değişik el yazması versiyonu, öğrencilerimin ve meslektaşlarımdan incelemesinden geçti. Bu incelemelerden tahminlerin ötesinde yarar sağladım. Sayılamayacak kadar çok öneri ve eleştiri aldım. İlk versiyona (1964-1965) yönelik eleştirileri için Allan Gibbard'a minnettarım. Onun sunduğu bilinmezlik/cehalet perdesine yönelik eleştirileri karşılamak için iyi teorisinin metne eklenmesi gerekli oldu. Sonuç olarak, Kısım VII'de kavramın temellendirildiği birincil değer nosyonu incelendi. Ona bu nedenle teşekkür borçluyum. Onunla birlikte Norman Daniels'e, bireysel ödevler ve yükümlülükler dayanan faydacılık teorisi üzerine olan zorluklara yaptığı işaret için teşekkür borçluyum. Onların itirazları, benim o bölümdeki pek çok konuyu elememe, teorimi sadeleştirmeme ve iyileştirmeme öncülük etti. David Diamond, benim eşitlikle ilgili incelememe şiddetle itirazda bulunmuş ve özellikle bununla ilgili değerlendirmenin başarısız olmasına engel olmuştur. Bu ve diğer soruların üstesinden gelebilmek için, birincil değer olarak öz-saygıyla ilgili değerlendirmenin en başına, sosyal birliğin sosyal birliği ve özgürlüğün önceliği olarak toplumu dahil ettim. David Richards ile birlikte siyasal ödevler ve yükümlülükler üzerine son derece yararlı incelemelerde buldum. Yine kitabın merkezi konusu olmayan işgüzarlık üzerindeki yorumlarıma, benim bu hususa ilişkin söylediklerime itiraz etmeye devam eden Barry Curtis ve John Troyer'in yardımları oldu. Metnin son kısmında yaptığım bazı düzeltmeler için Michael Gerdner ve Jane English'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Makaleleri baskıdayken inceleyen kişilerden aldığım değerli eleştirilerden dolayı şanslıyım.¹ Vardıkları sonuçları kabul etmemiş olsam da,

---

¹ Bu paragrafta sözü edilen düzenin ilk altı makalesindeki referansları aşağıdaki gibidir: 'Justice as Fairness/Hakkaniyet Olarak Adalet', *Philosophical Review*, cilt.57 (1958); 'Distributive Justice: Some Addenda/Dağıtıcı Adalet: Bazı İlaveler', *Natural Law Forum/Doğal Hukuk Forum'u*, cilt 13 (1968); 'Constitutional Liberty and the Concept of Justice/Anayasal Özgürlük ve Adalet Kavramı', *Nomos VI: Justice*, ed.C.J.Friedrich and

adaletin iki ilkesi üzerine olan argümanları ve bunların oluşumlarını incelemelerinden dolayı Brian Barry'e, Michael Lessnof'a ve R.P.Wolff'a borçluyum.² Şimdi sunulan teori onlar tarafından büyütülmemiş ve John Chapman tarafından hatırlatılmamış olsaydı, zorluklara daha uzun boylu açık olmazdı.³ Adaletin iki ilkesi arasındaki ilişkiyle ve benim adaletin genel kavramı olarak isimlendirdiğim hususun birbirine benzedikleri hususu S.I. Benn tarafından önerilmiştir.⁴ Bu nedenle, ona ve aynı yöndeki önerileri için Lawrence Stern ve Scott Boorman'a müteşekkirim. Norman Care'in ahlak teorisine ilişkin maddi eleştirilerinin bana makalelerinden verdiği sesle, adalet teorisini geliştirmeye çalıştım ve böylece onun itirazlarından kurtuldum.⁵ Bunu yaparken, W.V. Quine'in görüşünü bana açıklayan ve nosyonun anlamlarıyla analitikliğinin benim tasarladığım ahlak teorisi üzerinde hiçbir önemli rolü olmadığını ilişkin W.V. Quine'in görüşünü bana açıklayan Burton

---

Chapman (New York, Atherton Press,1963) ; 'Distributive Justice/Dağıtıcı Adalet', *Philosophy, Politics, and Society/Felsefe, Siyaset ve Toplum*, Third Series, ed.Peter Laslett and W.G.Runciman (Oxford, Basil Blackwell, 1967); 'The Justification of Civil Disobediance/Sivil İtaatsizliğin Haklılaştırılması', *Civil Disobediance/Sivil İtaatsizlik* ed.H.A.Bedau (New York , Pegasus, 1969); 'The Sense of Justice/Adalet Duygusu', *The Philosophical Review*, cilt 62 (1963)

- 2 Bakınız Brian Barry, 'On Social Justice/Sosyal Adalet Üzerine', *The Oxford Review* (Trinity Term, 1967), sayfa 29-52; Michael Lessnoff, John Rawls, 'Theory of Justice/Adalet Teorisi', *Political Studies*, vol.19 (1971), sf.65-80; R.P.Wolff, 'The Refutation of Rawls' Theorem on Justice/Rawls'ın Yalanlaması Adalet Üzerine Bir Teorem', *Journal of Philosophy*, vol.63 sf.179-190 (1966); 'Distributive Justice/Dağıtıcı Adalet' tamamlandıktan sonra ve fakat yayıncıya gönderilmeden önce Wolff'un makalesi yayınlandı, bunu gözden geçirmeyi atladığım ve oradaki tespitleri referans olarak kullanmadığım için pişmanım.
- 3 Bakınız John Chapman, 'Adalet ve Hakkaniyet', *Nomos VI:Justice*.
- 4 Bakınız S.I.Benn, 'Egalitarianism and the Equal Cosidiration of Interest/Eşitlikçilik ve Menfaatin Eşit Düşünülmesi', *Nomos IX: Equality/Eşitlik*, ed.J.R.Pennock and John Chapman (New York, Atherton Press, 1967,sf.72-78
- 5 Bakınız Norman Care, 'Contractualism and Moral Criticism/Sözleşmecilik ve Ahlak Eleştirisi', *The Review of Metaphysics*, vol.23 (1969) sf. 85-101. Burada yine kitabımın R. L. Cunningham tarafından yapılan eleştirisini tanıtmaktan memnunum, 'Justice: Efficiency or Fairness/Adalet: Verimlilik veya Hakkaniyet', *The Personalist*, vol.52 (1971) : Dorothy Emmett, 'Justice/Adalet', *Proceeding of the Aristotelian Society*, susf.vol. (1969); Charles Frankel, 'Justice and Rationality/Adalet ve Rasyonellik', *Philosophy, Science and Method*, ed.Sidney Morgenbesser, Patrick Susfes, and Morton White (New York, St.Martin's Press, 1969) and Ch.Perelman, 'Justice/Adalet', (New York, Random House, 1967), esp.sf.39-51

Dreben'in beni ikna ettiğini gördüm. Diğer felsefi sorunlarla bunların bağlantısını burada veya başka yolla tartışmaya ihtiyaç yoktur. Bununla birlikte, adalet teorisini bunlardan bağımsız olarak geliştirmeye çalıştım. Bunun için, bana ait olan "Etiğin Ana Hatları" üzerine olan bakış açımı, bunun üzerinde bazı değişiklikler yaparak takip ettim.⁶ Aynı zamanda A.K. Sen'e adalet teorisine ilgili incelemesi ve eleştirileri gözden geçirmesi nedeniyle teşekkür ediyorum.⁷ Bunlar değişik yerlerde benim sunumumu değiştirmemi sağladı. A.K. Sen'in kitabı, sosyal seçmenin resmi teorisi üzerinde daha çok çalışmak isteyen düşünürlere, ekonomistlerin bunun üzerinde düşündüklerinden daha çok gerekli olan hususları ve yine felsefi sorunların dikkatli iyileştirmeler almaya ihtiyacı olduğunu gösterecektir.

Pek çok kişi, el yazmalarımın birkaç versiyonu üzerine gönüllü olarak yazılı yorumlarda bulunmuştur. Bu gönüllülerin ilki olan Gilbert Harman, beni pek çok noktada ve erken bir zamanda temel değişiklikler yapmaya ve bir dizi görüşü terk etmeye zorlamıştır. Diğerlerini Boulder'daki Felsefe Enstitüsü'nde iken (1966 yazı) ard Krimerman'dan, Richard Lee'den, Huntington Terrel'dan ve daha sonra yine Terrell'dan aldım. Bunları, en baştan beri bana her biri çok geniş ve kurucu değerlerde görüşler sunan Charles Fried'in, Robert Nozick'in ve J.N.Shklar'ın görüşleriyle uzlaştırmaya çalıştım. Değer nosyonu üzerine olan geliştirmelerde J.M. Cooper'dan, T.M. Scanlon'dan ve A.T. Tymoczko'dan ve yine çok şey borçlu olduğum Thomas Nagel'in, uzun yıllardan bu yana olan faydacılık ve adalet teorisi arasındaki ilişki üzerindeki açıklayıcı incelemelerinden çok şey elde ettim. Yine R.B.Brandt ve Joshua Rabinowitz'e, ikinci el yazmasının (1967-1968) düzeltilmesindeki pek çok yararlı görüşleri ve B.J. Diggs'e, J.C. Harsanyi'ye ve W.G. Runciman'a karşılıklı yazışmalardaki aydınlatmaları için teşekkür ediyorum.

Üçüncü versiyonun (1969-1970) yazımı sırasında bana sürekli tavsiyelerde bulunan Brandt, Tracy Kendler, E.S. Phelps ve Amelia Rorty'nin eleştirilerinin büyük yardımı oldu. Bu el yazmasındaki deği-

---

⁶ *The Philosophical Review*, vol.50 (1951) 05324452591

⁷ Bakınız *Collective Choice and Social Welfare/Kolektif Tercih/Seçim ve Sosyal Refah'*, (San Francisco, Holden Day, 1970) özellikle sf.136-141, 156-160. büyük yardımda bulunan Charles Fried'in, Robert Nozick'in ve J.N.Shklar'ın,

şikler için Herbert Morris'den, Lessnoff'dan ve Nozick'den çok değerli yorumlar ve öneriler aldım. Bunlar beni bir dizi boşluk bırakmaktan korudu ve kitabı çok daha iyi yaptı. Son aşamalardaki teşvikleri hiç durmayan yardımları için Nozick'e özel olarak minnettarım. Üzülerek ifade etmeliyim ki, aldığım bütün eleştirilerle gereği kadar meşgul olmadığım için geriye kalan hatalarımın tamamıyla farkındayım. Bununla birlikte, benim borcumun ölçüsü, olması gerekenden ve baştan itibaren kat ettiğim mesafeden daha az değildir.

Stanford'daki İleri Çalışma Merkezi çalışmamı tamamlayabilmek için bana ideal bir yer sağlamıştır. 1969-1970 ve yine 1964-1965 arasındaki yardımları için Guggenheim ve Kendall Vakıflarına en derin takdirlerimi ifade etmek isterim. Anna Tower'a ve Margaret Griffin'e son el yazmasındaki yardımlarından dolayı minnettarım.

Bu iyi insanların iyi niyetleri olmasaydı, bu kitabı asla bitiremezdim.

John Rawls
Cambridge, Massachusetts
Ağustos 1971

Dizin

- Adalet, 1, 2, 5, 6, 7, 9, 11, 13, 17, 21, 22,
23, 24, 25, 31, 32, 35, 38, 39, 41, 45, 46,
53, 57, 63, 64, 67, 77, 83, 85, 88, 93,
108, 109, 122, 128, 143, 151, 153, 157,
158, 162, 164, 171, 172, 173, 174, 188,
194, 204, 218, 224, 229, 241, 246, 247,
248, 249, 255, 263, 272, 274, 275, 279,
281, 282, 287, 292, 295, 298, 305, 307,
308, 311, 312, 322, 332, 334, 339, 345,
346, 362, 365, 373, 404, 410, 415, 416,
427, 428, 463, 467, 469, 472, 476, 478,
483, 484, 485, 486, 488, 504, 505, 506,
507, 508, 515, 518, 521, 525, 529, 531,
532, 534, 535, 536, 537, 540, 541, 542,
544, 567, 568, 569, 571, 593, 594, 595,
597, 599, 600, 608, 614, 616
Adalet duygusu, 77, 298, 365, 415, 504,
506, 518, 519, 536, 537, 540, 569, 597,
600
Adaletin birinci ilkesi, 229, 322
Adaletin ikinci ilkesi, 332
Adil fırsat eşitliği, 94, 116, 330, 541
Adil ücret, 64
Ahlak, 7, 25, 37, 52, 54, 59, 61, 63, 71, 77,
79, 140, 153, 156, 157, 161, 164, 176,
185, 211, 242, 278, 281, 301, 359, 365,
370, 429, 456, 461, 462, 490, 492, 505,
506, 507, 508, 509, 510, 525, 599
Ahlak felsefesi, 77, 281
Ahlak ilkeleri, 505, 506, 508
Ahlak teorisi, 77, 79, 462
Ahlaki duygular, 510, 517, 569
Aiken, H.D., 546, 548
Alston, W.P., 510
Amdur, Robert, 142
Anayasa, 7, 251, 252, 253, 256, 263, 311
Anayasal kongre, 232, 243
Anayasal sözleşme, 240, 257
Anscombe, G.E.M., 85, 589
Aristo, 582
Arka plan kurumlar, 311, 314, 335
Arrow, K.J., 160, 170, 224, 290, 294, 317,
352, 382, 386
Ashby, W.R., 486
Austin, J.L., 435
Avineri, Shlomo, 555
Baier, Kurt, 157, 160
Bandura, Albert, 489
Barry, Brian, 24, 25, 63, 66, 114, 291, 355,
359
Başlangıç pozisyonu, 83
Baumal, W., 66
Beardsmore, R.W., 176
Beck, L.W., 280, 286
Bedau, H.A., 25, 392, 396
Benlik, 157, 499, 585, 590, 595
Benn, S.I., 25, 537
Bennett, Jonathan, 170
Bentham, Jeremy, 14, 21, 52, 58, 59, 61,
62, 86, 226, 353, 355, 485, 486
Bergson, Abraham, 22, 290, 302
Berlin, Isaiah, 60, 206, 229, 258, 317, 318
Bickel, A.M., 418
Bilim, 303, 461, 556
Birincil değerler, 15, 120, 121, 242
Black, Duncan, 386, 433
Blaug, Mark, 302, 339
Boorman, Scott, 25, 126
Bowman, M.J., 125
Bradley, F.H., 137, 280, 429

- Brandt, R. B., 26, 52, 63, 140, 143, 188, 195, 449
- Brierly, J. L., 406
- Broad, C.D., 211, 403
- Brown, Roger, 489, 496, 500, 525
- Buchanan, J.M., 225, 297, 298
- Burke, Edmund, 276, 330
- Butler, Butler, 563
- Campbell, C.A., 455, 464
- Campbell, C.A., 455
- Cantor, Georg, 80
- Carnap, Rudolf, 195
- Cavell, Stanley, 473
- Chakravarty, Sukamoy, 317, 327
- Chomsky, Noam, 76
- Clark, J.B., 337
- Clark, J.M., 26, 328
- Cohen, Marshall, 393
- Constant, Benjamin, 229, 250
- Cooper, J.M., 26, 456
- Çıkarların yapay kimliği, 86
- Çoğunluk kuralı, 257, 259, 384
- Dağıtıcı adalet, 305, 307
- Dağıtım branşı, 309, 310
- Dahl, R.A., 253, 389
- Darwin, Charles, 533
- Değişim branşı, 314
- Demokrasi, 131, 253, 384, 388, 392, 395
- Deontolojik teoriler, 59
- Diğer şeyler eşittir, 426, 450, 485
- Doğal ödevler, 141, 144
- Dört aşama silsilesi, 225, 228
- Düşünümsel denge, 78, 79
- Dworkin, Ronald, 359, 377, 415
- Edgeworth, F.Y., 52, 58, 61, 95, 195, 196, 197, 215, 349
- Ekonomi, 72, 95, 112, 146, 296, 577, 588
- Erdem, 51
- Eski hale getirme, 401
- Eşit özgürlük, 17, 184, 227, 232, 236, 242, 250, 251, 277, 358, 480, 572, 578
- Eşit vicdan özgürlüğü, 234, 235
- Eşitliğin temelleri, 537
- Eşitlik, 7, 18, 25, 94, 101, 117, 133, 176, 234, 268, 286, 304, 328, 358, 365, 540, 541
- Etik, 39, 40, 52, 53, 63, 69, 75, 79, 188, 192, 195, 215, 280, 355, 429, 456, 476, 489, 491, 510, 515, 520, 526, 579, 582, 586, 587
- Evrensellik, 52
- Falk, W.D., 157
- Fark ilkesi, 104, 105, 106, 109, 111, 113, 119, 128, 131, 151, 227, 318, 346, 347, 349, 390, 426, 541, 567
- Fayda ilkesi, 53, 204, 207, 349, 352, 479, 548
- Faydacılık, 7, 16, 52, 55, 56, 58, 59, 61, 70, 71, 85, 186, 187, 188, 209, 238, 293, 334, 456, 491, 507, 531, 532, 574, 603
- Feinberg, Joel, 344, 370
- Fellner, William, 181, 195, 197, 199
- Field, G.C., 456, 507
- Findlay, J.N., 429, 508, 540
- Firth, Roderick, 211, 212
- Flavell, John, 499
- Foot, Philippa, 176, 430, 510, 599, 600, 605
- Foster, G.M., 564
- Frankena, W.F.K., 53, 157, 537, 540
- Franklin, J.H., 413
- Frege, Gottlob, 80
- Freud, Charles, 489, 519, 569, 570, 571
- Fuller, Lon, 89, 263, 266
- Galanter, Eugene, 437
- Geach, P.T., 435, 464, 467
- Gewirth, Alan, 143
- Gibbard, Allan, 24, 44, 52, 362
- Gierke, Otto, 40
- Goethe, J.W., 353
- Goldman, Alvin, 49, 438
- Goodman, Nelson, 49
- Gough, J.W., 40, 244
- Gregor, M.J., 280, 562
- Grice, G.R., 40
- Hak, 41, 60, 132, 138, 139, 156, 157, 176, 234, 330, 341, 427, 486, 547, 551, 580
- Hakkaniyet, 9, 14, 21, 24, 25, 31, 40, 42, 43, 44, 45, 53, 57, 59, 60, 61, 71, 73, 81, 94, 114, 129, 139, 142, 145, 147, 148, 163, 175, 186, 215, 216, 229, 240, 250, 279, 290, 293, 295, 324, 339, 357, 359,

- 361, 371, 378, 379, 468, 470, 476, 481,
484, 513, 528, 541, 542, 548, 596, 611,
613, 614
- Hakkaniyet ilkesi, 139, 371, 378
- Hakkaniyet olarak adalet, 14, 40, 42, 43,
44, 45, 57, 59, 60, 61, 71, 73, 81, 94,
114, 129, 139, 142, 145, 147, 148, 163,
175, 186, 215, 216, 229, 240, 250, 279,
290, 293, 295, 324, 339, 357, 359, 361,
371, 379, 468, 470, 476, 481, 484, 513,
528, 541, 542, 548, 596, 611, 613, 614
- Halevy, Elie, 86
- Hardie, W.F.R., 39, 79, 456, 579, 582
- Hare, R.M., 215, 464, 467
- Harman, G.H., 26, 194
- Harrison, Jonathan, 52
- Harrod, R.F., 52
- Harsanyi, J.C., 52, 163, 188, 192
- Hart, H.L.A., 14, 15, 34, 84, 139, 140, 153,
234, 267, 268, 270, 344, 359
- Hayvanlar, 461
- Hazcılık, 7, 586
- Hedonizm, 7
- Hegel, G.W.F., 280, 330, 551
- Her şey incelenmiştir, 353
- Hınc, 7, 561, 564, 568
- Hicks, J. R., 196
- Hobbes, Thomas*, 5, 40, 269, 300, 374, 527
- Hoffman, M.L., 489, 490, 496
- Hollingsdale, J.R., 354
- Homans, G.C., 522
- Hoşgörü, 7, 242, 245, 248
- Houthakker, H.S., 71
- Hukuk, 3, 24, 34, 40, 84, 88, 89, 153, 158,
240, 263, 264, 266, 267, 278, 344, 359,
380
- Hukuk devleti, 264, 266, 267
- Hukuk düzeni, 264
- Humboldt, Willhem von, 553, 554
- Hume, Hume, 21, 37, 51, 61, 62, 153,
154, 173, 211, 213, 216, 217, 294, 365,
488
- Hutcheson, Francis, 51, 71, 72
- İdeal pazar, 387, 388
- İdeal teori, 37, 270
- İnce teori, 424, 464
- İstikrar, 7, 248, 526, 568
- İşbölümü, 560
- İyi, 53, 63, 69, 72, 158, 211, 247, 255, 256,
268, 273, 283, 299, 339, 342, 344, 364,
368, 370, 387, 398, 408, 425, 429, 432,
433, 434, 435, 436, 451, 454, 462, 464,
467, 468, 471, 477, 478, 483, 484, 487,
498, 503, 507, 508, 526, 544, 545, 551,
552, 557, 558, 566, 567, 572, 573, 582,
605
- İyilik, 7, 11, 51, 423, 430
- İzolasyon, 300, 364
- James, William, 14, 316, 474, 489, 570
- Jouvenal, Bertrand, 354
- Kaldor, Nicholas, 309
- Kamu düzeni, 244
- Kant, Immanuel, 5, 22, 39, 41, 60, 72,
120, 152, 159, 160, 163, 167, 174, 206,
233, 265, 280, 281, 282, 283, 284, 285,
286, 287, 295, 318, 352, 366, 370, 429,
490, 554, 562, 616
- Kanun, 226, 394
- Kapalı-örmeler, 111
- Karma kavramlar, 348
- Katılma ilkesi, 250, 253, 255, 256
- Katolikler, 244
- Kayıtsızlık eğrisi, 67
- Kenny, Anthony, 579, 581, 589
- Kin, 519, 563, 565, 570, 577
- Kirchenheimer, Otto, 263
- Klasik liberalizm, 258
- Kneale, Kneale, 211
- Knight, F.H., 211, 255, 340, 341, 386
- Kohlberg, Lawrence, 490, 492
- Koopmans, T.C., 95, 303, 317, 490
- Köle, 88, 537
- Kölelik, 277
- Kötü, 435, 464, 469
- Kurucu kurallar, 85, 373
- Kuşaklar arası adalet, 327
- Kyburg, H.E., 197
- Lamont, W.D., 429
- Laplace, Marquis de, 197, 201
- Leibenstein, Harvey, 486
- Leibniz, G.W.von, 339
- Lessnoff, Michael, 25, 27, 329

- Lewis, C.I, 160, 214, 216, 429
 Liberalizm, 15, 17
 Little, I.M.D., 100, 170, 382, 496
 Locke, John, 5, 22, 39, 61, 62, 139, 158, 244
 Loev, Gerald, 394
 Lord
   Acton, 244
 Lorenz, Konrad, 533
 Louch, A.R., 359
 Lucas, J.R., 153, 161, 263
 Luce, R.D., 114, 179, 199, 300, 350, 477, 589
 Lyons, David, 52, 402
 Mabbott, J.D., 52, 170, 440
 MacCallum, G.G., 230
 Maccoby, E.E., 496
 Maine, H.S., 352, 353
 Marglin, S.A., 184, 325
Marks, Karl, 334, 555
Marks, Marks, 554, 555, 568
 Marksçı, Karl, 312
 Marshall, Alfred, 291
 McCloskey, Herbert, 63, 384
 McDougall, William, 473, 492
 Mead, G.H., 499
 Meade, J.E., 18, 305, 308
 Meiklejohn, Alexander, 231
Mens, 270
Mens, rea, 270
 Meritokratik toplum, 133
 Mill, J.S., 71
 Mill, James, 14, 21, 52, 55, 70, 71, 152, 187, 234, 237, 238, 239, 253, 260, 261, 262, 263, 334, 456, 485, 489, 490, 491, 520, 531, 532, 555, 573, 592, 593
 Miller, G.A., 437
 Moore, G.E., 63, 69, 355
 Morgan, G.A., 353
 Murphy, J.G., 41, 280
 Mutluluk, 39, 350, 429, 579, 580, 581
 Mülkiyet, 18, 106, 304, 538
 Mülkiyet sahipli/kazanımlı demokrasi, 18
 Müzakereci rasyonalite, 447, 453, 454, 590
 Myrdal, Gunnar, 187
 Nagel, Thomas, 26, 217, 452
 Nash, J.F., 161
 Nasihat verme, 434
 Neumann, Morgenstern, 350, 352
 Nietzsche, Friedrich, 194
 Nietzsche, Friedrich, 24, 53
 Nozick, Robert, 26, 27, 63
 Olsen ,Mancur, 298
 Oppenheim, Felix, 230
 Orijinal pozisyon, 40, 43, 46, 47, 48, 50, 71, 74, 81, 134, 147, 148, 156, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 174, 178, 183, 186, 188, 189, 192, 205, 211, 214, 216, 228, 237, 246, 249, 277, 278, 281, 285, 286, 295, 321, 323, 324, 353, 373, 379, 407, 424, 453, 463, 472, 484, 485, 506, 545, 546, 547, 548, 549, 572, 593, 613, 614, 616, 617
 Ortaklık ahlakı, 502
 Otorite, 7
 Oy verme, 262, 384
 Özel mülkiyet, 289, 297, 302
 Özel mülkiyet ekonomisi, 289, 297
 Özgürlüğün öncüllüğü, 272
 Özgürlük, 7, 10, 14, 21, 24, 53, 93, 94, 99, 128, 131, 133, 143, 194, 215, 223, 229, 230, 231, 233, 234, 238, 239, 243, 258, 260, 267, 359, 463, 491, 520, 546, 555
 Öz-saygı, 7
 Page, A.N., 95
 Pareto, Vilfredo, 95, 96, 98, 146
 Paternalizm, 277
 Pattanaik, P.K., 188
 Pazar, 302, 389
 Pennock, J.R., 25, 131, 133, 384, 537
 Peralman, ch., 214, 317, 334
 Perce, I.F., 71
 Perikles, 159
 Perry, R.B., 53, 131, 167, 175, 429, 437, 442
 Piaget, Jean, 490, 492
 Piers, Gerhard, 473
 Pigou, A.C., 51, 61, 338
 Pişmanlık, 472, 511
 Pitcher, George, 510

Pitkin, H.F., 139, 142, 255, 276
Piyasa, 302, 303, 304, 308, 311, 338
Plamenatz, J.P., 143, 330
Plato, 39
Pole, J.R., 260
Potter, R.B., 407
Pribram, K.H., 437
Price, Richard, 63
Protestan Reformcular, 244
Quine, W.V., 25, 138, 158, 609
Raiffa, Howard, 114, 199, 300, 350, 477, 589
Ramsey, F.P., 317, 324, 407
Ramsey, Paul, 63, 88, 114, 170, 188, 238, 291, 407, 430, 489, 490, 541, 586, 589
Raphael, D.D., 63, 128
Rashdall, Hasting, 354
Rasyonalite, 11, 173, 253, 423, 433, 453, 469, 470, 479, 553
Rasyonalite olarak iyilik, 453, 469, 470, 553
Rasyonel planlar, 450, 479
Rasyonellik, 25, 170, 552
Refah, 18, 26, 52, 71, 95, 100, 112, 160, 161, 163, 170, 188, 192, 196, 290, 298, 308, 317, 329, 338, 349, 351, 384
Rekabet, 64, 100, 255, 303, 386
Rescher, Nicholas, 63, 346
Rodes, Robert, 103
Ross, W.D., 63, 69, 72, 339, 368, 369, 370, 429, 433, 508
Rousseau, J.J., 494
Royce, Josiah, 429, 437
Runciman, W.G., 25, 26, 101, 176, 365, 541
Ryle, Gibert, 589
Sachs, David, 516
Saf usulü adalet, 114, 117, 333
Sağduyu, 64, 80, 315, 337, 588
Samuelson, P.A., 516, 589
Santayana, George, 102, 588
Savage, L.J., 197
Savaş, 142, 404, 407
Scanlon, T.M., 26, 465
Schaar, John, 133
Scheler, Max, 565, 577
Schiller, Friedrich, 554
Schneewind, J.B., 80, 489, 491
Schopenhauer, Arthur, 174, 354
Schultz, R.A., 569
Schumpeter, J.A., 388
Scitously, Tibor, 100, 290
Searle, J.R., 85, 373, 434
Sen, A.K., 16, 26, 71, 95, 100, 112, 160, 161, 170, 188, 290, 300, 316, 324, 325, 349, 350, 351, 352, 384
Sevgi, 171, 217, 496, 506, 517
Sezgicilik, 7, 68, 69, 81, 294
Shaftesbury, Lord, 51
Shand, A.F., 517
Shklar, J.N., 26
Sidgwick, Henry, 51, 55, 58, 61, 62, 70, 79, 80, 87, 88, 101, 120, 215, 280, 283, 284, 323, 429, 446, 451, 488, 535, 586, 587, 603
Simon, H.A., 170, 447
Singer, Milton, 473
Sivil itaatsizlik, 228, 361, 391, 392, 394, 397, 399, 401, 404, 405, 410, 412, 413, 418
Siyasal adalet, 249
Siyasal ödev, 417
Smart, J.J.C., 52, 215
Smith, Adam, 21, 52, 86, 211, 294, 509, 551, 555
Sosyal adalet, 36, 83, 119, 164
Sosyal minimum, 307, 316
Sosyalizm, 388
Sözleşme, 22, 39, 45, 47, 61, 149, 167, 185, 187, 191, 193, 200, 206, 225, 244, 294, 318, 328, 353, 365, 382, 412, 476, 526, 532, 539, 546, 572
Spiegelberg, Herbert, 128
Stace, W.T., 156
Stein, Walter, 410
Steinhaus, Hugo, 114
Stevenson, C.L., 510
Strawson, P.F., 157
Suç, 473
Şekli adalet, 88
Tarafsız gözlemci, 56, 212, 213
Tarafsızlık, 214, 547

Tasarruf ilkesi, 321
Tawney, R.H., 101
Temel özgürlük, 16, 121, 124, 231, 273
Temel yapı, 36, 66, 99, 114, 118, 119, 124,
187, 227, 259, 333, 340, 368, 396, 426,
573, 574, 577
Terrel, Huntington, 26
Thoreau, H.D., 392, 396, 397
Thorpe, W.H., 461
Tinbergen, Jan, 450
Tobin, James, 316
Tory, 260
Trivers, R.B., 533, 534
Troeltsch, Ernst, 577
Tucker, A.W., 300, 312
Tulloch, Gordon, 98
Tussman, Joseph, 142
Urmson, J.O., 52, 430, 436, 509
Usulü adalet, 107, 114, 116
Utanma, 474
Üretim, 338
Vanek, Jaroslaw, 302
Vefa, 61, 372, 374
Venturi, Franco, 318
Vergi, 296, 309, 310
Verimlilik, 18, 25, 94, 95, 96, 97, 98, 291,
304, 335
Verimlilik ilkesi, 94, 95, 96, 97, 98
Viddani ret, 396, 397
Vickrey, W.S., 189, 252
Viner, Jacob, 485, 486
Vlachos, Georges, 41
Walzer, Michael, 142, 404, 410
Warnock, G.F., 176
Warrander, Howard, 114, 179, 269, 300,
392, 477, 589
Weber, Max, 577
Wechsler, Herbert, 263
Whig, 260
White, Morton, 25, 456, 473, 609
Whiteley, C.H., 140
Wicksell, Knut, 313
Williams, B.A., 16, 101, 133, 176, 286,
365, 510, 533, 541
Wittgenstein, Ludwig, 510, 589
Wollheim, Richard, 234, 268
Yap emri yapabilmeyi içerir, 265
Yardımseverlik, 217
Yasama, 52, 59, 308, 326, 385, 386, 408,
567
Young, Michael, 133
Zaman tercihi, 320, 324, 327
Ziff, Paul, 430, 432, 434
Zincir bağlantısı, 109, 110, 111
Zinn, Howard, 392, 395